

OECD

Thematic Review of Tertiary Education

**Zajišťování kvality terciárního vzdělávání z
pohledu expertů OECD a situace v ČR**

Helena Šebková, CSVŠ, v.v.i.

Josef Beneš, MŠMT

Brno, listopad 2007

konference ACSA

Projekt *Thematic Review of Tertiary Education* – OECD

- Účast 24 zemí
- Výstupy:
  - * **národní podkladová studie** zpracovaná odborníky na národní úrovni (Country Background Report)
  - * **doporučení expertů OECD** vládám 14 účastnických zemí (Country Note)
    - ** národní konference (listopad 2006)
    - ** diseminační konference (prosinec 2006)
    - ** semináře (MŠMT, CSVŠ, v.v.i.)
    - ** další rozšiřování výsledků (konference ACSA)
  - * **závěrečná shrnující zpráva** (Final Synthesis Report)

Témata projektu

- Hodnoty a trendy terciárního vzdělávání
- Řízení terciárních systémů a institucí
- Vytváření spolehlivé základny pro financování terciárního vzdělávání
- Podpora efektivního působení akademických pracovníků
- Zajišťování a zlepšování kvality terciárního vzdělávání
- Dosahování rovnosti příležitostí v terciárním vzdělávání
- Zvyšování úlohy terciárního vzdělávání ve výzkumu a inovacích
- Posilování vazeb s trhem práce
- Rozvoj internacionalizace terciárního vzdělávání
- Tvorba a implementace vzdělávací politiky v oblasti terciárního vzdělávání

OECD : Komplexní charakter kvality ve vzdělávání

- Kvalita ve vzdělávání je komplexní pojem a její povaha je dynamického charakteru ⇒ nejde jen o dosažení minimální standardů v určitém čase, ale o zdokonalování vzdělávání v průběhu času
- Komplexnost pojmu vyplývá z různorodosti očekávání různých uživatelů terciárního vzdělávání
  - zaměstnavatelé** ⇒ znalosti a dovednosti absolventů
  - studenti* ⇒ *naplnění jejich individuálních zájmů, příprava na efektivní zapojení se do společnosti*
  - akademici** ⇒ efektivita přenosu znalostí, vztah ke vzdělávacímu prostředí a ke vzájemnému propojení výuky a výzkumu
  - vládní orgány** ⇒ zodpovědnost vůči daňovým poplatníkům
  - .....

Odlišnost terminologie OECD, využití doporučení

- akreditace ⇒ ano/ne, hodnocení kvality
- evaluation/assessment ⇒ „udělení známky“
- audit (review)

výsledek je popis

do jaké míry instituce nebo program naplňuje svoje vlastní cíle a zda jsou procesy efektivní

Priority/návrhy/doporučení ke koncepci vývoje zajišťování kvality

- nelze uplatňovat na všechny zúčastněné země stejně
- je třeba zvážit sociální, ekonomické a další odlišnosti
- je vhodné všechny změny aplikovat uváženě

OECD: Hlavní účely zajišťování kvality

Různé formy kvality a procesů jejího hodnocení slouží dvěma základním účelům:

- **odpovědnost:** „summativní“ přístup ⇒ objektivní „měření“, tj. dosažení určených standardů ⇒ zveřejnění výsledků;
- **zdokonalování:** „formativní“ přístup ⇒ doporučení k dalšímu vývoji na základě analýzy ⇒ výsledky slouží především hodnocenému subjektu;

obě formy zajišťování kvality jsou potřebné

- Rozlišit mezi hodnocením kvality

Nalézt možnou rovnováhu mezi oběma formami

diskuse o

- * vzájemné závislosti/nezávislosti
- * vzájemném doplnění vs. nekompatibilitě
- * jedné nebo více agenturách plnících oba účely

Situace v ČR

- *summativní přístup:*
akreditace, státní souhlas
    - * rozhodnutí ano/ne
    - * některé prvky formativního přístupu $\Rightarrow$ *doporučení k limitování nedostatků*
  - *formativní přístup:*
hodnocení Akreditační komisí
    - * účelem - zdokonalování
    - * typický prvek summativního přístupu $\Rightarrow$ *zveřejňování výsledků*
  - vnitřní hodnocení vysokých škol**
    - * povinnost ze zákona
    - * některé prvky summativního přístupu:
      - ** zveřejňování výsledků
      - ** využití pro financování
- Požadavek na odpovědnost může být kdykoliv transformován do procesu vedoucího ke zdokonalování**

Doporučení - vhodná kombinace vnitřních a vnějších mechanismů hodnocení kvality

- **důraz na vnitřní proces hodnocení kvality:**
  - * o možnosti zdokonalování nejlépe rozhodne sám hodnocený subjekt
  - * iniciace vnitřního hodnocení je motivována skutečnými/existujícími problémy
  - * vnitřní hodnocení je citlivé ke skutečným potřebám
  - * vnitřní hodnocení vytváří institucionální kulturu kvality
  - * **negativa vnějšího hodnocení**
    - ** užívá konzervativní a rigidní kritéria
    - ** byrokratický proces
    - ** drahé, náročné na čas, na lidské zdroje
    - ** „hra“

Doporučení - vhodná kombinace vnitřních a vnějších mechanismů hodnocení kvality

- **důraz na vnější proces hodnocení kvality:**
  - * způsob podávání jasných a pravdivých informací pro všechny uživatele terciárního vzdělávání
  - * vnější agentura je nutná pro zajištění odpovědnosti ⇒ akreditace
  - * důležitá role při expanzi systému, při rozvoji soukromého sektoru terciárního vzdělávání
  - * týmy vnějších hodnotitelů zajišťují legitimitu procesu zajišťování kvality
  - * důležitá role pro vnitřní hodnocení
    - ** **externí motivace pro kritický pohled na vlastní činnosti**
    - ** **motivace pro seriózní přístup k vlastnímu hodnocení**
    - ** **motivace pro benchmarking**
    - ** **možnost rozšíření příkladů dobré praxe**

Doporučení: vnější a vnitřní hodnocení kvality

- **Kombinovat/navázat vnitřní a vnější proces zajišťování kvality**
- **Proces vnitřního hodnocení nevylučuje využívání procesu vnějšího hodnocení kvality a naopak**
- **Zkušenosti ukazují, že:**
  - * nejlepší výsledky jsou dosahovány tam, kde jsou procesy vzájemně provázány
  - * souvislost procesů zajišťuje
  - ** implementaci výsledků hodnocení
  - ** **trvalé zdokonalování místo pouze okamžitého rozhodnutí**

OECD: Zapojení studentů do procesů hodnocení kvality

- **úrovně možné působnosti:**
  - * vnitřní hodnocení instituce/programu
  - * vnější hodnocení $\Rightarrow$ studenti jsou jednou z dotazovaných skupin
  - * účast v externích hodnotících komisích
  - * účast v národních hodnotících/akreditačních grémiích

Boloňský proces $\Rightarrow$ ve dvou třetinách zemí se studenti účastní hodnotících procesů nejméně ve třech úrovních
- **Doporučení:**
  - * **účast studentů zvyšuje legitimitu procesu**
  - * studentský názor na vývoj vzdělávacích forem (student centred teaching) je nepostradatelný
  - * nutnost zpětné vazby ze strany řídicích struktur
  - * problematika „rankingu“ v rukou studentů

Situace v ČR

Zapojení studentů v procesu hodnocení především:

- * vnitřní hodnotící procesy
- * vnější hodnocení $\Rightarrow$ dotazovaná skupina

Problémy:

- * malá zpětná vazba výsledků studentského hodnocení ze strany řízení institucí
- * **neúčast studentů ve vnějších hodnotících grémiích**
- * nestejně postavení studentů v řídicí struktuře různých typů institucí (veřejné VŠ, soukromé VŠ, VOŠ)

Nevyužité možnosti:

- * postavení studentů v řídicích orgánech institucí

Doporučení – výsledky hodnocení kvality a financování

diskuse $\Rightarrow$ výrazně rozdílné názory

- Omezit/neužívat **přímou návaznost** mezi výsledky hodnocení kvality a přidělováním finančních prostředků

různá používaná schémata použití odměn/ sankcí

možnosti:

* podmíněné (ex-ante vazba) přidělení prostředků pro instituce/programy dosažením stanovených standardů

* zavedení systému pozitivní vazby $\Rightarrow$ finanční „odměny“

* vyvážení/limitování „odměny“ se zdroji na podporu/motivaci institucí s horšími výsledky $\Rightarrow$ zlepšení kvality

Příklad: přímá návaznost hodnocení kvality a financování v oblasti V+V $\Rightarrow$ risk vedoucí k **uzavřenosti** a možnost **selhání mechanismů vedoucích ke zdokonalování**

Doporučení – vnější hodnotící grémia

- Zajistit transparentnost a srozumitelnost výsledků
- Zvážit počet agentur
  - větší počet agentur**
  - umožní*
    - * lépe vyhovět rozdílným požadavkům na odpovědnost a zdokonalování
    - * lépe vyhovět diverzifikaci institucí ⇒ různé cíle a úkoly
  - může znamenat*
    - * nebezpečí duplicity práce
    - * riziko příliš velkých nákladů, příliš rozsáhlé administrativy
    - * riziko nesrozumitelnosti pro uživatele

Doporučení – legitimita procesů

- **Zajistit legitimitu procesů znamená:**
  - * **legislativní úpravu vztahů mezi agenturou, ministerstvem a institucemi**
  - * **zapojení akademické komunity do procesů QA**
  - * **zapojení co nejširšího spektra dalších zainteresovaných skupin: studenti, absolventi, akademičtí pracovníci, zaměstnavatelé, místní autority, ...**
  - * **rozvíjení dialogu v rámci QA a budování důvěry mezi aktéry procesu hodnocení**
  - * **zajištění profesionalizace externích hodnotitelů i akademických pracovníků účastnících se vnitřních procesů hodnocení kvality**

Doporučení – cena procesů a souvislost s jejich přínosem

- **Cena procesů QA, omezit její nárůst**
  - * **přímé náklady**
  - * **nepřímé (skryté) náklady**
- **Efektivita procesů**
  - * **náklady na proces hodnocení kvality by neměly převážit získané přínosy a výhody**
  - * **cena systému QA souvisí s:**
    - ** **s jasně určenými cíli**
    - ** **dobrou organizací**
    - ** **nepřekrýváním aktivit**
    - ** **úměrným zatížením (především akademických pracovníků)**
    - .....

Otázky k diskusi

Jaká je motivace k zajištění kvality ?

Jaká je provázanost obou procesů prokazujících zodpovědnost a vedoucích ke zdokonalování ?

Jaká je provázanost vnitřního a vnějších hodnotících procesů?

Jaká je cena a efektivita procesů QA ?

* nároky na materiální a lidské kapacity v souvislosti s dosaženými přínosy

* organizace procesů – institucionalizace i na vnitřní úrovni

Jaké jsou výhody/nevýhody více akreditačních/hodnotících agentur (Akreditační komise pro VŠ, Akreditační komise pro VOŠ) ?

* spolupráce, souvislosti, spojení, jiné modely

* účast studentů, zaměstnavatelů, ... ve vnějším procesu hodnocení kvality

Jakou roli hraje profesionalizace v oblasti hodnocení kvality ?

.....